Шинкаренко І.*

ОСТАННІ ТЕНДЕНЦІЇ ЕВОЛЮЦІЇ НАУКОВИХ ТА ПОЛІТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ НА ПОДАТКОВУ КОНКУРЕНЦІЮ

Необмежена податкова конкуренція та її вплив на суспільний добробут був предметом дослідження багатьох вчених. Однак однозначної відповіді на досліджуване питання на даний момент ще немає.

Концептуальною основою наукового погляду, за яким податкова конкуренція є негативним явищем, оскільки призводить до зниження добробуту, є базова модель податкової конкуренції. Основним висновком, що випливає з цієї моделі, є те, що, конкуруючи за мобільну базу оподаткування, країни вступають у так звану «гонку поступок», тобто шляхом зниження ставок оподаткування країни намагаються залучити додаткову базу оподаткування за рахунок інших країн. Це призводить до встановлення рівноважної ставки оподаткування, яка буде меншою за оптимальну [3, с. 270].

Внаслідок світової фінансової кризи питання податкової конкуренції загострилося і стало однією з основних тем для обговорення на міждержавному рівні. Так, за результатами саміту країн Великої Вісімки, що відбувся у липні 2009 р. в Л'Аквіла, Італія, було опубліковано декларацію, в якій заявляється, що країни Великої Вісімки «…не можуть продовжувати допускати можливість переховування значних обсягів капіталу з метою ухилення від оподаткування» [1, с. 16].

Головним аргументом на користь боротьби з офшорними зонами, ухиленням від оподаткування та непрозорістю бізнес структур є податкова конкуренція. Так, уряди країн з високим рівнем оподаткування, а внаслідок цього і міжнародні організації, в яких визначальну роль відіграють такі країни, дотримуються позиції, за якою податкова конкуренція є шкідливою.

З документів, виданих ОЕСР, а також документів, виданих за наслідками обговорень у рамках Великої Вісімки та Великої Двадцятки, можна зробити висновок, що основною метою відповідних заходів є зрівняння умов оподаткування у різних країнах світу для уникнення спотворення конкуренції, що спричинене рухом капіталу між країнами, мотивованим податковими, а не економічними міркуваннями.

Таким чином, ідея шкідливості явища міжнародної податкової конкуренції сприймається урядами країн з високим рівнем оподаткування, а також міжнародними організаціями, головуючу роль в яких відіграють такі країни, як доведений факт. Однак, останні тенденції наукових поглядів на податкову конкуренцію, навпаки, демонструють, що еволюція теорії податкової конкуренції, скоріше, рухається у напрямку визнання, що ідея шкідливості податкової конкуренції є, принаймні, неоднозначною.

Серед останніх наукових праць, присвячених питанню податкової конкуренції, вважаємо корисним зупинитись на роботі науковця чеського походження Далібора Рохача «Податкова конкуренція: прокляття чи благословення?», що була опублікована у листопаді 2010 р. Так, зазначена праця є показовою з точки зору демонстрації напрямку розвитку

* аспірант кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: проф. Шнирков О.І.

© Шинкаренко І., 2011

наукової думки щодо податкової конкуренції. Делібор Рохач не погоджується з ідеєю про шкідливість податкової конкуренції. На думку цього науковця, висновок про шкідливість податкової конкуренції базується на помилкових припущеннях про беневолентність та абсолютну обізнаність уряду [1, с. 2-3]. На думку Рохача, податкова конкуренція, навпаки, має важливе позитивне значення, оскільки «дисциплінує» уряди. Так, податкова конкуренція підвищує затрати на наповнення бюджету за рахунок використання неефективних форм оподаткування та обмежує схильність урядів до надмірного витрачання державних коштів, що призводить до викривлення конкуренції. Також Рохач відмічає, що особливістю демократичного політичного устрою є те, що уряди країн, як правило, при прийнятті тих чи інших рішень, включаючи і податкову політику, не беруть до уваги довгостроковий вплив таких рішень на добробут [1, с. 11].

Таким чином, можна зробити висновок про те, що Делібор Рохач відноситься до течії науковців, які розглядають державу як левіафана, основною метою якого є зростання, а не підвищення добробуту громадян. При цьому Делібор Рохач наводить переконливі аргументи для обґрунтування справедливості цих висновків. Разом з цим, цікавою є ідея Рохача, згідно з якою податкова конкуренція є благом, оскільки вона є важливою складовою еволюції податкових систем країн світу. Так, без податкової конкуренції неможливою буде порівняльна конкуренція по показниках якості (з англ. yardstick competition) при визначенні інструментів фіскальної політики. На думку цього науковця, порівняльна конкуренція по показниках якості у фіскальних питаннях є конкуренцією між країнами, яка базується на імітації та вивченні практики та інструментів фіскальної політики інших країн. Хоча ця категорія відрізняється від податкової конкуренції, насправді, ці явище є невіддільними один від одного. Податкова конкуренція полягає у тому, що країни намагаються залучити мобільні бази оподаткування, тоді як конкуренція по показниках якості є більш комплексним явищем, яке полягає у інституційному навчанні та удосконаленні шляхом вивчення практик та інструментів, які використовують сусідні країни, та використання найкращих з цих практик та інструментів [1, с. 15].

Підводячи підсумки, аналіз останніх тенденцій розвитку теорій податкової конкуренції показує тенденцію, відповідно до якої уряди країн дотримуються погляду про однозначну шкідливість податкової конкуренції, про що свідчать останні рішення урядів країн та міжнародних організацій. Разом з цим, у наукових колах останнім часом зростає кількість науковців, які не погоджуються з такою оцінкою податкової конкуренції. Так, багато науковців, навпаки, схиляються до висновку про те, що податкова конкуренція справляє позитивний вплив. Зазначені розбіжності між політичною та науковою оцінками податкової конкуренції пояснюються тим, що ідея шкідливості податкової конкуренції базується на припущенні про те, що основною метою урядів країн є покращення добробуту. А висновок про позитивний вплив податкової конкуренції базується на іншій оцінці цілей уряду. Зрозуміло, що уряди країн в цій дискусії є зацікавленою стороною, а тому в своїх оцінках виходять саме з позицій, за якими їх основною метою є покращення добробуту громадян, що не завжди відповідає реальній дійсності.

Список використаної літератури:

1. Owens, J. & Saint-Amans P. Overview of the OECD's Work on Countering International Tax Evasion. A Background Information Brief // Paris: OECD Publication. – 2009. – 30 p.
2. Rohác D. Tax competition: A curse or a blessing? // IBL Working Paper. - 24 November 2010. – 20 p.
3. Wilson J.D. Theories of Tax Competition // National Tax Journal. - June 1999. - Vol. 52, #2. - pg. 269-304.